

אריה אזולאי

ציוני כל הדרך

אוטוביוגרפיה

הספריה הציונית

ההוצאה לאור של ההסתדרות הציונית העולמית

Arieh Azoulay
My Zionist Journey
Autobiography

הספר רואה אור בסיוע
ההסתדרות הציונית העולמית

הפצה: מוסד ביאליק, טל' 02-6797942
sales@bialik-publishing.co.il
www.bialik-publishing.co.il

מסת"ב 978-965-536-397-5 ISBN
© כל הזכויות שמורות למחבר, תשפ"ג
עריכה גרפית: פרופר בן הרוש
הדפסה: דפוס פרינטיב, ירושלים
Printed in Israel, 2023

תוכן העניינים

7	מבוא - יעקב חגואל
9	הקדמה
12	ילדות
20	כי"ח – 'כל ישראל חברים' תנועות הנוער: 'הצופים', 'הבונים', המכון למדריכים
26	
47	דורות ו'גבעתי'
52	מברור חיל לשליחות בארגנטינה
62	מהשלחין לאוניברסיטה
67	מברור חיל לאשדוד
72	שליחות בפאריס, 1969-1972
84	בית הספר מקיף ג'
93	חזרה לארגנטינה, 1978-1980
100	הוועדה למעמד האישה
110	אשדוד עיר גדולה
140	יש עשן בלי אש
153	החברה למתנ"סים
159	ראש משלחת הסוכנות היהודית בפאריס. בהנהלה הציונית ויו"ר המחלקה לעלייה ולקליטה של הסוכנות היהודית
170	
191	אופקים, 2007-2008
197	נוער בסערה, בדרך לדוקטורט
208	אין סוף לפעילות הציבורית
212	חברות וחברים, ידידות וידידים
216	נשמה בריאה בגוף בריא
219	המשפחה
225	תמונות

הציונות זה שינוי בשלושה דברים שהם אחד:
שינוי מפוזר לריכוז, מנכר למולדת,
מתלות לעצמאות.

דוד בן גוריון, 1944

אריה ידידי,
הגשמה חלוצית וציונית, טוהר מידות ציבורי
ומעל הכול לב אנושי, הם מרכיבי התמהיל
אשר מנחה את דרכך ואת תרומתך...תמיד
נותרת נאמן לערך ולדרך.

שמעון פרס, 2013

הקדמה

במסיבה שארגנו הילדים והנכדים לציון שמונים ושמונה שנים
לסבא אריה, הרהרתי קצת על הדרך שעשיתי, על המשפחה, זו
שחיה בארץ וזו שחיה בחו"ל. חשבתי בעיקר על רחל, רעייתי
שאיננה וחסרה מאוד. יחד עשינו הכול. נעצבתי וחייכתי. ראיתי
את הילד היתום בן החמש, ואת סבא בן השבעים ותשע מקבל
תואר דוקטור באוניברסיטה העברית בירושלים. פתלתלה היא
דרך החיים!!

כך שבעת זקנתי, החלטתי, בלחץ סביר וקל של בני ובתי, לכתוב
את קורות חיי, אוטוביוגרפיה, על הדרך שעשיתי מה'מלאח' של
פאס עד הלום.

תמונות, תמונות. פלאשים רבים, שמחה וכאב, כעס וחמלה
מציפים אותי. פאס ואשדוד, מרוקו וישראל, ומשפחה שרה
ורוקדת. סיפוק ממה שיש ואכזבה ממה שלא הספקתי. בחצר
הבית הרחב של בתי, אפוף באהבת הילדים, הנכדים, האחות
והאח, ראיתי את עצמי יד ביד עם רחל על סיפון אונייה מול
חיפה והכרמל, ביום עלייתנו ארצה. שחר חדש, בוכים ושרים
'התקווה', שהיא לא רק שיר והמנון, אלא ביטוי לאמונה
אמיתית בעתיד מחייך לזוג צעיר, שבא להגשים חזון ישן נושן
ושאיפה לברוא עולם חדש, חברה חדשה, מדינת מופת. ציונות

תמימה ומזוקקת. שירת הילדים והנכדים החזירה אותי להווה. הצטרפתי לשמחה, לצחוק ולנשיקות. ברור לי שיש סיפור לספר, סיפורו של אריה-שלמה-ג'ורג' אזולאי. מיד עולות כמובן שאלות. הראשונה שבהן היא למי יהיה מיועד ספר זה? למשפחה? לציבור הרחב? לחתך חברתי מסוים? לאחר מספר התייעצויות הוחלט שהסיפור עשוי לעניין גם ציבור רחב. אז עלתה שאלה נוספת: האם הסיפור יהיה כרונולוגי או תמטי? - גם וגם, הנחנו. החלק הכרונולוגי פחות או יותר ברור לי.

החלק התמטי מחייב יותר מחשבה. הנושא המרכזי קשור לצינונות אז ועכשיו, לתפיסת הצינונות שלי ושל ציבורים אחרים. האם אני מסוגל להיות אובייקטיבי ביחס לערכים שליוו אותי, במודע ולא במודע, לאורך כל הדרך? מה חלקה של הילדות שלי בעיר פאס שבמרקו? מה מקומה של ההשפעה העמוקה של השפה והתרבות הצרפתית על ראייתי, מחשבתי ומעשיי? מה השפעתה של שנת הלימודים בירושלים ב-1952, בישראל בת הארבע, בתקופה של עלייה המונית וקליטתה, לטוב או לרע? מה מקומה של הזוגיות עם רחל, המשפחה, המשפחה הגרעינית והרחבה? מה מקומם של העלייה לארץ, החיים בקיבוץ, השליחויות בקהילות היהודיות בצרפת ובארגנטינה, החינוך וניהול בית הספר התיכון? מה השפעתם של הקדנציה בראשות העיר אשדוד, של ניהול חברת המתנ"סים, ומה חלקי הזעיר בתפיסתו של אדולף אייכמן? היכן משתלבים הסיפורים על ראשות העיר הממונה באופקים ועל הלימודים לקראת קבלת תואר הדוקטור? מה מקומן של תנועת העבודה הציונית, ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית? אכן מעשים מרובים ושאלות רבות.

ועוד סוגיות התרוצצו בקרבי: האם צמיחתי ועלייתי ממרוקו, 'אלמג'רב' (המערב), מקבעת אותי כ'מזרחי' וכבן 'ישראל השנייה', או שמא ההגדרות האלה הן קשקוש שנועד לצרכים פוליטיים? האם אני ומשפחתי (שלושה ילדים ושנים-עשר נכדים) ישראלים גאים ששקועים בבנייתה של מדינה חזקה דמוקרטית ורבגונית, או שמא זה סתם חלום באספמיה? ובכלל, מה משמעותה של הצינונות בימינו אלה? מה ל'מדינת היהודים'

של הרצל ששואפת להיות מדינה מודרנית, דמוקרטית, רב-תרבותית, סובלנית ומוסרית, ולמדינה יהודית, הלכתית, משיחית וגזענית? האם יצאנו מהגולה כדי לבנות מדינת מופת, או בנינו מדינה כדי לייבא את הגולה לתוכה?

מה דחף אותי להיות בין מייסדי 'ברית יוצאי מרוקו' ב-1967, ובין מייסדי 'הארגון העולמי של יוצאי צפון אפריקה' ב-1972, להשתתף בכנס הראשון של נבחרים ישראלים במרוקו ב-1986 או לייסד (יחד עם חברי מוטקה ששון) ולשמש יו"ר 'ברית יוצאי פאס' מ-1989 ועד היום? רצון להתבדלות ויצירת גטאות קהילתיים, או שאיפה לשילוב, לשמירה על הטוב הייחודי ולהיות חלק בקביעת אופייה ומהותה של מדינת ישראל כמדינתו הלאומית של העם היהודי, מדינה דמוקרטית ושוויונית?

אכן סוגיות סבוכות וקשות, אך הגיע זמן לכתוב, ראשון ראשון ואחרון אחרון. עשיתי זאת בעזרתה, בסיועה ובעריכתה של כרמית גיא, שלה מגיעה התודה והברכה. ציוני כל הדרך נמסר בזאת לקריאתכם ולשיפוטכם, אני מקווה, הסלחני.

תודות

תודה לחבריי, יעקב חגואל, יו"ר ההסתדרות הציונית העולמית, ולאברהם דובדבני, יו"ר קק"ל, על העידוד, התמיכה וההתמדה בעשייה הציונית.

זר תודות לידידי, פרוספר בן הרוש, על עיצוב הספר והליווי המתמיד.

תודה לעורך עמוס יובל על ההקפדה והרגישות. תודה לשני בניי ולבתי, על העידוד וההערכה.

ילדות

נולדתי ב-9 ביולי 1933, בעיר פאס שבמרוקו, קהילה מפוארת שמנתה בשנים ההן כ-18 אלף יהודים. בני משפחת אזולאי רבים חיים כיום בעולם. נחזור, אם כן, לאחור. הרחק לאחור. השם אזולאי הופיע לראשונה בהיסטוריה בתקנות קסטייליה בפאס, כנראה בשנת 1493, שנה אחרי הגירוש של יהודי ספרד ופורטוגל. אז הגיעו לעיר ראשוני המגורשים.

על מקור השם יש גרסאות רבות. אחת מהן, האהובה עלי במיוחד, נוגעת למשפחת כהן שהתגוררה בספרד או בפורטוגל ואולצה להתנצר בתקופת האינקוויזיציה. הם חיפשו שם שיזכיר להם שהם כהנים ולקחו את הפסוק מספר ויקרא כ"א ז, האוסר על כהנים לשאת לאישה גרושה ואלמנה: "אישה זונה וחללה לא ייקחו, ואישה גרושה מאישה לא ייקחו, כי קדוש הוא לאלוהיו". ובראשי תיבות – אזולאי". ההסבר לא היה מקובל על כולם. רב אזולאי אחד ממרקש הטיל כנראה חרם על ההסבר הזה, והזכיר כי נאסר על כהנים להיכנס לבית הקברות, וכי הדבר עלול לגרום לחילול השם. לי יש הסבר אחר, אנושי יותר: הוא רצה כנראה לשאת לאישה אלמנה או גרושה ולא רצה להיחשב לכהן. כך או כך, אנחנו איננו כהנים, ויכולים ללכת לבתי קברות ולהתחתן עם אלמנות או גרושות כרצוננו.

היהודים המגורשים שמצאו מקלט בפאס, ליד הארמון של מלך מרוקו, היו במעמד של 'דימי' - נתיני המלך. הם שילמו לו מס, 'ג'יזיה', והוא הגן עליהם. אך הם היו נתונים למגבלות. כך, למשל, בכל פעם שפגשו ערבי במדרכה, נדרשו לרדת ממנה בפניו. נאסר עליהם לרכוב על סוס, אלא רק על פרדה. הם נדרשו להקפיד שבתי הכנסת שלהם לא יהיו גבוהים יותר מהמסגד, ועוד כיוצא